

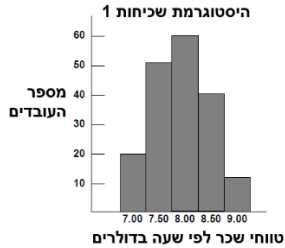
אקטואר מחפש סימולציה על החוף של מונקו

מדען התונים המוערך **האקטואר רועי פולניצר** מסביר במאמר זה כי סימולציית מונטה קרלו היא טכניקה מתמטית, המסייעת בקבלת החלטה בתנאי אי וודאות המשלבת שימוש במספרים אקראיים, בהתפלגויות ערכים אפשריות ובהסתברויות, ובכך למעשה עוזרת בפתרון בעיות הקשורות לניהול סיכונים ותחזיות לעתיד.

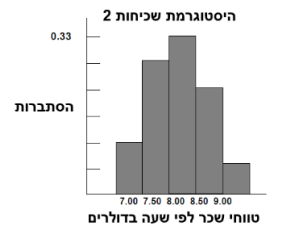
התצורה בעלת משמעות ובונה תרשים של התפלגות שיחות עבור הנתונים.

כדי לבנות את **התפלגות השיחות**, אני מחלק את השכר למקטעים ומעלה את המקטעים הללו על הציר האופקי של התרשים. לאחר מכן אני רושם את מספר העובדים או יותר נכון את שכירות העובדים בכל מקטע על הציר האנכי של התרשים.

כעת אני יכול לראות בנקל את התפלגות השכר בתוך המחלקה. מבלי להתעמק בתרשים שלהלן ניתן לראות שרוב העובדים (כ-60 מתוך 180) משתכרים בין 7.00 דולר ל- 9.00 דולר לשעה.

אני יכול להציג את הנתונים הללו גם בתור התפלגות-הסתברות. התפלגות-הסתברות מציגה את מספר העובדים בכל מקטע שכר/אחוז ממספר העובדים הכולל. על מנת ליצור התפלגות-הסתברות, אני מחלק את מספר העובדים בכל מקטע במספר העובדים הכולל ורושם את התוצאות על הציר האנכי של התרשים. התרשים הבא מציג את מספר העובדים בכל קבוצת שכר כשבר/אחוז מכלל העובדים. למעשה ניתן לאמוד את הסתברות או את ההסתברות לכך שעובד מסוים אשר יוגרל באקראי מכלל העובדים במחלקה מרוויח שכר מסוים שכן נתון. לדוגמה, בהנחה שאותם התנאים יהיו שרירותיים וקיימים גם בעת הוצאת המדגם מתוך האוכלוסייה, הרי שקיימת הסתברות של 0.33 (סכום של 1 ל-3) שעובד מסוים אשר יוגרל באקראי מכלל העובדים במחלקה מרוויח בין 8.00 דולר ל-8.50 דולר לשעה.

התפלגויות-הסתברותיות יכולות להיות בדידות או רציפות. התפלגויות-הסתברותיות בדידות מתארות ערכים נפרדים, בדרך כלל מספרים שלמים, ללא ערכי ביניים והן מוצגות כסדרה של מקלות אנכיים. כך למשל, התפלגות-הסתברותית בדידה, עשויה לתאר את מספר הפעמים שהתקבלה התוצאה "פאלי" מתוך ארבע הטלות מטבע הוגן כ: 0, 1, 2, 3 או 4. התפלגויות-הסתברותיות רציפות הן למעשה הכללות מתמטיות והאילו והן מניחות קיומו של כל ערך ביניים אפשרי בין שני מספרים. כלומר- התפלגות-הסתברותית רציפה מניחה שינוי מספר אנכסופי של ערכים בין כל שתי נקודות במחלקה. יחד עם זאת, ממצבים רבים, ניתן להשתמש בעילות ב התפלגות-הסתברותית רציפה כדי לבצע קירוב להתפלגות-הסתברותית בדידה למרות שהמודל הרציף לא בהכרח מתאר את המצב במדויק.

לסיכום, סימולציית מונטה קרלו יודעת לייצר ממבטשייה (משתנים מקריים בלתי-תלויים ושוויו-התפלגות) עבור כל הנחת המימו, הערכות לשווי, ניהול הסיכונים, האופציות וההנדסה הפיננסית המסייעת לחברות לפתח ולוויים מודלים מתקדמים הדורשים הבנה עמוקה בתהליכים סטוכסטיים. ידע בשיטות נומריות ופיתוח עומק גבוהה בPython ו- R ו- Python ומיישם בניתוחים כמותיים מתקדמים בתחומים של הנדסה פיננסית, יישום מודל מונטה-קרלו, תהליכים סטוכסטיים ופתרון בעיות כמותיות באמצעות שיטות נומריות מתקדמות. רוצה לסמלך תסריט "What-If" בעולם האמיתי.

הכותב הוא לכלכלן אמפירי, אקטואר ומדען נתונים מוסמך בעל ניסיון רב במיתוח, יישום ותיקוף מודלים כמותיים בתחומי המימו, הערכות לשווי, ניהול הסיכונים, האופציות וההנדסה הפיננסית המסייעת לחברות לפתח ולוויים מודלים מתקדמים הדורשים הבנה עמוקה בתהליכים סטוכסטיים. ידע בשיטות נומריות ופיתוח עומק גבוהה בPython ו- R ו- Python ומיישם בניתוחים כמותיים מתקדמים בתחומים של הנדסה פיננסית, יישום מודל מונטה-קרלו, תהליכים סטוכסטיים ופתרון בעיות כמותיות באמצעות שיטות נומריות מתקדמות.

מייצרת הלכה ולמעשה את מלאכת ניחוש מספר הניסויים הרלוונטי בכך שהיא מאפשרת לסימולציה לעצור ברגע שמגיעים לרמת הדיוק שנקבעה מראש.

הפונקציונליות של בקרת הדיוק מאפשרת לאקטואר להגדיר את מידת הדיוק שאליה הוא רוצה להגיע עבור התחזית שלו. באופן כללי, ככל שמרצים יותר ניסויים, כך רווח הסמך (Confidence Interval), רווח בר-סמך) מצטמצם והסטטיסטיקה נעשית מדויקת יותר.

שגיאה, דיוק וביטחון

תכונת בקרת הדיוק משתמשת במאפיין של רווחי סמך כדי לקבוע מתי הושגה רמת הדיוק המוגדרת עבור סטטיסטי מסוים (כגון: תוחלת, סטיית תקן, א-סימטריה, ובנניות וכו'). עבור כל תחזית, האקטואר יכול להגדיר את רווח הסמך הספציפי שאותו הוא רוצה עבור רמת הדיוק.

חשוב מאוד שלא להתבלבל בין שלושה מונחים שונים מאוד: **שגיאה, דיוק ו- ביטחון** (סמך). למרות שהם נשמעים דומים, המושגים הללו שונים זה מזה באופן משמעותי.

כאשר אני מלמד אקטואריה אני נוהג להיעזר בדוגמה מוחשית כדי להסביר את שלושת המושגים הללו. נניח שאני יצרן בייקוויטים ושאני מעוניין לדעת כמה בייקוויטים שבורים ישנם בממוצע בכל חבילה של 100 בייקוויטים. אחת הדרכים לעשות זאת היא לאסוף מדגם של חבילות ארוזות מראש בנות 100 בייקוויטים כל אחת, לפתוח אותן ולספור כמה בייקוויטים שבורים יש בכל אחת מהן.

נניח שאני מייצר מיליון חבילות בייקוויטים כאלו ביום (זוהי למעשה **האוכלוסייה** שלי) אבל אני פותח באקראי רק 10 חבילות בייקוויטים (זהו גודל **המדגם** שלי, המכונה גם מספר ה**ניסויים** שלי בסימולציה). נניח שמספר ה**בייקוויטים** השבורים בכל חבילת בייקוויטים הוא כדלקמן: 24, 22, 15, 4, 32, 33, 1, 45 ו-2.

לפיכך, המספר הממוצע של הבייקוויטים השבורים בכל חבילת בייקוויטים 18.2. בהתבסס על 10 דגימות או ניסויים אלו, הממוצע הוא 18.2 בייקוויטים שבורים בחבילת בייקוויטים, בעוד שבהתבסס על המדגם, רווח הסמך (confidence interval) של רווח בר-סמך) בהסתברות של 80% מספר הבייקוויטים השבורים בחבילת בייקוויטים נע בין 2 בייקוויטים שבורים ל- 33 בייקוויטים שבורים.

במילים אחרות, ב- 80 אחוז מהמקרים מספר הבייקוויטים השבורים בחבילה יהיה איפשהו בין 2 בייקוויטים שבורים ל- 33 בייקוויטים שבורים, וזאת כאמור **בהתבסס על גודל מדגם זה או על מספר הניסויים שהוצע**. יחד עם זאת, נשאלת השאלה עד כמה אני באמת בטוח ש- 18.2 הוא הממוצע הנכון של הבייקוויטים השבורים בכל חבילת בייקוויטים?

אבל האם באמת מספיקים לי רק 10 ניסויים כדי לקבוע זאת? רווח הסמך שבידול בין 2 בייקוויטים שבורים ל- 33 בייקוויטים שבורים הוא רחב מדי ולא ירטיקטי. נניח שאני רוצה ערך ממוצע מדויק יותר שבו השגיאה היא ± 2 (פלוס/מינוס 2) בייקוויטים שבורים ב-90 אחוז מהזמן.

במילים אחרות, זה אומר שאם אני אפתח את כל מיליון חבילות הבייקוויטים שאני מייצר ביום, רק ב- 900,000 מהן יהיו בממוצע בייקוויטים שבורים במספר בייקוויטים תוחלתי מסוים (\bar{x}) פלוס/מינוס 2 בייקוויטים שבורים. נשאלת השאלה, כמה חבילות בייקוויטים נוספות יהיה עלי לדגום כדי להגיע לרמת דיוק כזו?

שימו לב שבמקרה דגן שלפנינו, 2 בייקוויטים שבורים הם רמת השגיאה, בעוד ש- 90 האחוז הם רמת הדיוק. אם רצף מספר ספיק של ניסויים, אשר רווח הסמך של 90 אחוז יהיה זהה לרמת הדיוק של 90 אחוז, כאשר מדד מדויק יותר עבור הממוצע מתקבל כך שב- 90 אחוז מהזמן, השגיאה, ומכאן, הביטחון יהיה ± 2 .

לשם הדוגמה, נניח שהממוצע הוא 20 בייקוויטים שבורים, ואז רווח הסמך של 90 אחוז יהיה בין 18 ל- 22 בייקוויטים שבורים, כאשר רווח סמך זה מדויק ב- 90 אחוז מהזמן, בעוד שבעת פתיחת כל מיליון חבילות הבייקוויטים שאני מייצר, 900,000-ם יהיו בין 18 בייקוויטים שבורים ל- 22 בייקוויטים שבורים. מספר הניסויים הנדרש כדי להגיע לדיוק שכזה מבוסס על משוואת שגיאת הדגימה הבאה:

$$\bar{x} \pm Z \frac{s}{\sqrt{n}}$$

כאשר Z היא השגיאה של 2 בייקוויטים שבורים, \bar{x} הוא הממוצע המדגם, Z הוא ציון התקן הנורמלי סטנדרטי (אם תרצו - מספר סטיות התקן) המתקבל מרמת דיוק של 90%, s היא סטיית התקן של המדגם ו- n הוא מספר הניסויים הנדרש כדי להגיע לרמת שגיאה זו ברמת הדיוק שהוגדרה.

התפלגויות

לפני שצוללים לתוך סימולציית מונטה קרלו, צריך ראשית להבין את הרעיון של **התפלגויות-הסתברותיות**. כדי להבין על מהי הסתברות, נחשוב על הדוגמה הבאה: **הניחור** להטלתו של השכר ברוטו בתוך המחלקה הכלכלית של משרד BIG4 גדול.

בתור אקטואר ראשית אני אוסף נתונים גולמיים (השכר של כל עובד במחלקה במקרה דגן שלפנינו). שנית, אני מארגן את הנתונים לכדי

סימולציית מונטה קרלו, הקרויה על שם בירת ההימורים המפורסמת של הסיכות הקטנה מונקו, הינה מתודולוגיה אקטוארית חזקה מאוד. עבור האקטואר, סימולציה פותחת צוהר לפתרון בעיות קשות ומורכבות בקלות רבה.

מונטה קרלו יוצרת עתיד מלאכותי על ידי דגימה מקרית של אפלי ואף מיליוני משלולים (תרחישים או תסריטים) דמוניים (מורחשים או מסומלים) של תוצאות ומסתכלת על המפאינים הסטטיסטיים שלהם. לשכת מערכי השווי האקטואריים הפיננסיים בישראל בראשותי סבורה שאקטוארים לא צריכים ללמוד קורסים מתקדמים במתמטיקה כמו אלה שאותם למדתי לתואר שני בכלכלה כי זה פשוט לא הגיוני ולא מעשי.

אקטואר מבריק יעשה שימוש בכל הכלים הזמינים לו כדי לקבל את אותה תשובה בדרך הקלה והפרקטית ביותר. ובכל המקרים, כאשר ממדלים את סימולציית מונטה קרלו בשורה כנונה, היא מספקת תשובות מדויקות לאלו המתקבלות משיטות אלגנטיות יותר מבחינה מתמטית.

אז מהי אם כן סימולציית מונטה קרלו וכיצד היא עובדת?

מונטה קרלו או סנטו מרינו?

סימולציית מונטה קרלו (שבמשך השנים לקוחות לא מעטים שלי קראו לה בניחוח "סימולציית סנטו מרינו") בצורתה הפשוטה הינה מחולקת במספרים אקראיים המשמשים לניבוי/חיזוי, הערכה/אמידה וניתוח/ניהול סיכונים. סימולציה כשלעצמה מריצה תרחישים רבים הנגזרים ממודל מסוים על ידי בחירה וזוהרת של ערכים מתוך **התפלגות** שהוגדרה מראש על ידי האקטואר עבור המשתנים הלא וודאיים ושימוש בערכים אלה עבור המודל.

כל התרחישים הללו מייצרים תוצאות הקשורות למודל, שבו לכל תרחיש יכולה להיות **תחזית**. תחזיות הן מאורעות (בדרך כלל עם נוסחת או פונקציות) שאותן האקטואר מגדיר בתור **משתני יציאה** חשובים של המודל.

מאורעות אלו יכולים להיות סכומים, רווח נקי או הוצאות. באופן פשוט, ניתן לחשוב על גישת סימולציית מונטה קרלו כעל הגרלת כדורי לוטו מתוך מכונת הגרלה גדולה שוב ושוב עם החזרה של הכדורים (כלומר, מגורלים באקראיות כדור לוטו מסוים מתוך מכונת הגרלה ולאחר מכן מחזירים אותו פנימה למכונה).

גודלה וצורתה של מכונת הגרלה תלויים בהנחת ההתפלגות בתור **משתנה כניסה** (למשל, התפלגות נורמלית עם תוחלת של 100 וסטיית תקן של 10, לעומת מרחב התפלגות אחד או התפלגות טריאנגולרית) כאשר קיימות מכונות הגרלה גדולות יותר או בעלות צורה שונה ממכונות הגרלה אחרות, תכונות אשר מאפשרות להגדיל מתוך כדורים בתדירות גבוהה יותר על פני מכונת הגרלה אחרות. מספר כדורי הלוטו המגורלים שוב ושוב תלוי במספר ה**ניסויים** (ניסיונות) המתורחשים.

אם ניקח למשל, מודל מורכב הנשען על הנחות רבות, הרי שניתן לדמות את אותו מודל מורכב למכונת הגרלה גדולה מאוד, אשר בתוכה שוכבת הרבה מאד מכונות הגרלה קטנות. לכל מכונת הגרלה קטנטנה יש סט כדורי לוטו משלה המקפצים בתוכה.

לפעמים מכונות הגרלה הקטנות הללו מתואמות האחת עם השנייה (אם יש **קורלציה** בין המשתנים) וכדורי הלוטו שלהן קופצים במקביל בעוד שכדורי לוטו אחרים קופצים ללא תלות זה בזה. כדורי הלוטו שמגורלים בכל פעם מהאינטראקציות הללו מתוך המודל המורכב (מכונת הגרלה הגדולה) מוצגים בטבלה ומתועדים, ובכך למעשה מספקים את **התוצאה החזויה** של הסימולציה.

זרע אקראי

חשוב לציין שסימולציה מעצם הגדרתה תניב בכל הרצה שלה (קרי, בכל פעם שהיא מורצת) תוצאות מעט שונות - זה גם מה שקורה לנו בכל פעם שאנו מריצים אותה שאלה ב- Chat GPT. תכונה זו נגזרת מרומטיות דגימת מוספרים האקראיים בסימולציית מונטה קרלו והיא עובדה תיאורטית בכל מחוללי המספרים האקראיים.

בעת פרזנטציה, לעיתים האקטואר רוצה שאותן תוצאות שהוצגו בדו"ח האקטואר שלו יופיעו גם במהלך הפרזנטציה, או לחילופין כאשר הוא משתף אקסלים עם אחרים או הוא רוצה שיתקבלו אותן תוצאות בכל פעם. לשם כך, בתוכנות סטטיסטיות מסוימות כולל בשפת R ושפת פייתון (שפות הפיתוח השולטות בעולמות ה- Data והאקטואריה) יש פיצוי הקרא "זרע אקראי" (Random Seed).

זרע אקראי הינו מספר שלם חיובי שתפקידו להבטיח שעבור אותו מספר של ניסויים וזאת משתי כניסה, הסימולציה תניב תמיד את אותו רצף של מספרים אקראיים, ובכך תבטיח את קבלתו של אותו סט תוצאות סופי.

בקרת דיוק

כלי חזק מאוד בסימולציית מונטה קרלו הוא בקרת דיוק (Precision Control). למשל, נשאלת השאלה, כמה ניסויים נחשבים למספיקים כדי להריץ מודל מורכב? בקרת הדיוק